

'De crèche is een miniwereld'

DE VOLKSKRANT WETENSCHAP
ZATERDAG 14 SEPTEMBER 2013

V5

Terwijl her en der kinderkreetjes klinken, gaat een jongen van een jaar of twee op de grond liggen. Plat op zijn buik, terwijl hij afwachting om zich heen kijkt. Een meisje, ook twee, stapt op hem af.

'Massage?' vraagt ze.

Ze begint met een houten blok over zijn voeten te wrijven. Niet veel later voegt een derde peuter zich bij hen, en begint de liggende jongen over zijn rug te aaien.

Wat je hier ziet, zegt Elly Singer (1948), wijzend naar de masserende peuters op haar beeldscherm, hielden wetenschappers tot begin jaren tachtig niet voor mogelijk. 'Jean Piaget was toen de toonaangevende kindpsycholoog. Hij beweerde dat kinderen tot vier jaar egocentrisch waren. In toonaangevende handboeken stond dat jonge kinderen alleen maar elkaars speelgoed afpakken, en niet geïnteresseerd zijn in elkaar.'

De Zwitser Piaget overleed in 1980. Daardoor kon hij niet volledig overzien welke revolutie zich zou voltrekken: de opmars van de werkende vrouw, en daarmee ook die van de professionele kinderopvang. Singer laat de Nederlandse cijfers zien. In 1990 gingen nog maar 29.000 kinderen naar de crèche. Drie jaar later waren dat er al 69.000. Nu staat de teller op 220.500.

Daar is mama, daar zijn mijn broers, daar mijn zussen. Zo zag een gemiddelde dag voor peuters er eeuwenlang uit. Maar toen kwam ineens die crèche. Met niet alleen een betaalde professional voor de groep, maar ook nog eens met allemaal leeftijdsgenoten om je heen. Singer: 'De pedagogie hobbelde achter die maatschappelijke kentering aan. Wetenschappers vroegen zich af: wat gebeurt er in die nieuwe mini-samenleving? Wat pakt goed uit voor de ontwikkeling van de kinderen, en wat niet? Het hele denken over interacties tussen ouders en jonge kinderen, maar vooral ook tussen

jonge kinderen onderling, moest opnieuw worden uitgevonden.'

Singer, werkzaam bij de Universiteit van Amsterdam en de Universiteit Utrecht, speelde in Nederland een hoofdrol bij het pedagogisch onderzoek naar die crècherevolutie. Ze analyseerde vele duizenden beeldfragmenten van interacties op crèches, schreef handboeken en zat in talloze adviescommissies. Dinsdag sluit ze haar universitaire carrière af op een symposium over kinderonwikkeling.

Wat vond u de grootste eyeopener in veertig jaar crèche-onderzoek?

'De rijkdom van communicatie tussen jonge kinderen. Peuters die nog amper kunnen praten, spelen al relatief complexe spelletjes met elkaar, maken onderling grappen, hebben vriendjes. Volwassenen zijn cruciaal voor de taalontwikkeling van het kind en de emotionele veiligheid. Maar peuters le-

ren ook veel van elkaar en met elkaar. De crèche kan daarvoor een ideale plek zijn. Uit onderzoek blijkt dat kinderen die naar een goede kinderopvang gaan slimmer, socialer en zelfverzekerder zijn dan hun thuisblijvende leeftijdsgenoten.'

Hup, alle peuters vijf dagen per week naar de opvang?

'Nou, als dat vijf korte dagen zijn, dan zou dat voor veel kinderen best goed uitpakken. Maar nu zitten kinderen vaak één, twee of drie lange dagen op de crèche, omdat de parttime werkende ouders lange dagen willen maken. Peuters beginnen om 8 uur 's ochtends in de opvanggroep, dan verhuizen ze om half negen naar hun eigen groep, 's middags komt er weer een nieuwe leidster, en dan zijn er nog allemaal inval- en oproepmedewerkers. Uit ons onderzoek blijkt dat crèchekinderen in 3 maanden tijd geconfronteerd kunnen worden met 14 professionals en stagiaires, en meer dan 36 kinderen.'

Is het zo erg als peuters veel verschillende gezichten zien?

'Ja, want door al die wisselingen ontstaat er onrust en frustratie. Dat jongetje uit het filmpje weet dat dat meisje zijn massagespelletje begrijpt. Dus dat kunnen ze de volgende keer uitbouwen, en dat zie je ook gebeuren. Even later gaat hij rechtop staan terwijl het meisje hem masseert en alle ledematen benoemt. Het is volgen en leiden, improviseren, samen nieuwe uitdagingen zoeken. Als je continu nieuwe kinderen ziet, dan kun je samen niets opbouwen.'

'Idem voor contact met de pedagogisch medewerker. Als de kinderen gewend zijn dat je bij het naar buiten gaan eerst met z'n allen op de stoep gaat zitten om een lied te zingen, en de invalkracht weet dat niet, dat gaat zo'n moment verloren. Je zult zien dat er een paar klaar gaan zitten en gefrustreerd ra-

ken omdat de leidster hen niet begrijpt, terwijl anderen er kriskras vandoor rennen. De laatste jaren is er veel aandacht voor de kwaliteit van de pedagogisch medewerkers. Terecht, maar het minimaliseren van het aantal wisselingen is misschien nog wel belangrijker.'

In uw nieuwste onderzoek meet u 'fladdergedrag'. Wat houdt dat in?

'Vijf seconden op een bank springen, stoppen. Vijf seconden met een plastic dinosaurus spelen, stoppen. Vijf seconden achter iemand aan rennen, stoppen. Een onrustige reeks van korte, ongerichte handelingen.'

'Bij mijn observatiestudies zag ik dat veel op Nederlandse crèches, terwijl ik het minder zag op Scandinavische en Britse crèches. Daar was het rustiger, de kinderen richtten zich geconcentreerder op één spel. Zo ontstaat een rijkere leerervaring: het stapelen van een hoge blokkentoren is uitdagender dan het sta-

Nederlandse peuterleidsters zijn eigenlijk te onrustig

pelen van twee blokjes om daarna meteen weer weg te rennen.'

Waarom fladderen Nederlandse crèchepeuters zoveel?

'Eén van de hoofdoorzaken: omdat Nederlandse leidsters te veel rondlopen. Een peuter krijgt misschien een halve minuut aandacht en daarna gaat de leidster alweer door naar iemand anders. Het belang van fysieke nabijheid wordt zwaar onderschat. Ons onderzoek - een kwantitatieve analyse van bijna 700 vi-

deofragmenten, waarbij we keken naar minimaal 2 minuten geconcentreerd spelen - toont dat haarfijn aan. Als de leidster vlakbij is en af en toe een vraag stelt of een compliment uitdeelt, is de kans op geconcentreerd spel drie keer zo hoog dan wanneer de leidster op een paar meter staat. In en uit lopen van de leidster heeft het allerslechtste effect op geconcentreerd spel. Een bewegende volwassene werkt op kinderen als een magneet, ze onderbreken hun spel en gaan er achteraan.'

Nederlandse crèches hebben gemiddeld één leidster op zeven peuters. Als één kind aandacht krijgt, krijgen zes het niet.

'Zo werkt het als je van kind naar kind loopt. Daarom raad ik pedagogisch medewerkers aan om te gaan zitten. Gewoon op je billen op de grond in een hoek waar wat interessant speelgoed ligt. Dat zorgt direct voor rust. Zodra je zit, houdt dat onrustige zoeken van kinderen op. Ze weten waar je bent, dus ze komen wel naar je toe als ze daar behoefte aan hebben. Zittend wordt het ook veel makkelijker om meerdere kinderen tegelijkertijd aandacht te geven.'

Een pleidooi voor meer zittende crècheleidsters. Maar hoe denken zij daar zelf over?

'In het begin vinden ze het soms onwennig. Vinden collega's en ouders het niet raar als ze daar maar zitten te zitten? Maar bij de eerste experimenten bleek het zitten al snel een daverend succes te zijn, zowel voor de pedagogisch medewerkers als voor de peuters. Er kwam meer rust en kinderen gingen geconcentreerder spelen en ontwikkelden complexere spelvormen. Dit jaar gaan acht grote organisaties voor kinderopvang met deze zitstrategie aan de slag. Bij een kinderdagverblijf in Meppel zeggen de leidsters al: kom, we gaan even Singeren.'

Elly Singer

Foto Heleen Jonkman